

ВІДГУК

офіційного опонента

Галяна Ігоря Михайловича, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри теоретичної та практичної психології Національного університету «Львівська політехніка» на дисертацію Вінничук Мирослави Вікторівни «Формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 053 Психологія

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами і планами. Сучасний світ висуває нові вимоги до системи освіти, які пов'язані не лише з передачею знань, а й із розвитком особистості здобувача освіти, його суб'єктності, здатності до критичного мислення та взаємодії. У цьому контексті особливої ваги набуває особистість педагога, який здатний організувати освітній процес на засадах діалогу, створити умови для розвитку особистості учня через діалогічну взаємодію. Саме тому дослідження проблеми формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу є надзвичайно актуальним для сучасної психологічної науки.

Діалогізація освітнього процесу передбачає не просто зміну форм і методів навчання, а й глибинну трансформацію особистості педагога, його ціннісно-сміслової сфери, комунікативних умінь, емоційної готовності до взаємодії з учнями. Водночас, як слушно зауважує авторка, у сучасній психології бракує досліджень, які б комплексно розглядали проблему формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу.

Тема дисертації є логічним продовженням наукової роботи, що ведеться в межах наукової школи проф. Г. К. Радчук, та безпосередньо пов'язана з тематикою кафедри психології розвитку та консультування Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Дослідження відповідає пріоритетним напрямам розвитку психологічної науки в Україні та сучасним запитам реформування системи освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації Вінничук М.В. дає

підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в роботі, є теоретично обґрунтованими та методологічно виваженими. Дисертаційне дослідження характеризується логічністю викладу матеріалу, послідовністю та цілісністю. Структура роботи відповідає меті та завданням дослідження, що свідчить про високий рівень наукової культури авторки.

Обґрунтованість наукових положень і висновків забезпечується використанням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних меті та завданням роботи. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення про особистість як суб'єкт діяльності та взаємодії, концепції діалогічного підходу в освіті, наукові розвідки щодо готовності особистості до професійної діяльності.

Авторка ґрунтовно проаналізувала значний обсяг наукових джерел з проблеми дослідження, що дозволило їй створити цілісне уявлення про стан розробленості проблеми та визначити перспективи власного наукового пошуку. Теоретичний аналіз здійснено на міждисциплінарному рівні, з урахуванням здобутків психології, педагогіки, філософії, що дало можливість всебічно розкрити проблему діалогізації освітнього процесу.

Емпіричне дослідження характеризується ретельним підбором діагностичних методик, які дозволяють комплексно дослідити структурні компоненти особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу. Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням методів математичної статистики, за допомогою яких виявлено кількісні та якісні характеристики досліджуваного явища. Статистичне опрацювання результатів, зокрема використання кореляційного, факторного та кластерного аналізів, проведено коректно, логіка переходу від гіпотези до висновків витримана.

Формувальний експеримент, проведений авторкою, базується на обґрунтованій структурній моделі формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу та спрямований на перевірку її ефективності. Результати експерименту підтверджують ефективність запропонованої моделі та доводять можливість її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх педагогів.

Висновки дисертаційного дослідження логічно впливають із результатів теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, відповідають поставленим завданням та розкривають зміст основних положень дисертації.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертаційної роботи Вінничук Мирослави Вікторівни полягає у комплексному підході до вивчення окресленої проблеми. Авторкою вперше визначено поняття особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу, на теоретичному й практичному рівнях обґрунтовано та емпірично перевірено її чотирикомпонентну структуру, що включає мотиваційно-ціннісний, комунікативно-перцептивний, фасилітативний і рефлексивно-розвивальний компоненти. Обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості особистісної готовності, виокремлено чотири психологічні чинники, які забезпечують цілісність і динаміку формування означеної готовності.

Цінним науковим доробком є розроблена авторкою модель формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу, яка відображає системний підхід до формування особистісної готовності та враховує як індивідуально-психологічні особливості майбутніх педагогів, так і специфіку їхньої професійної підготовки.

Поглиблено наукові уявлення формування особистісної готовності загалом до педагогічної діяльності. І звісно ж розширено уявлення про освітній діалог як гуманітарну психолого-педагогічну технологію, що виступає механізмом становлення особистості в освітньому середовищі.

Варто зазначити **практичну значущість результатів дослідження.** Вона полягає у розробці та апробації програми формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу, яка може бути використана у процесі професійної підготовки педагогів. Запропонована авторкою програма є практично орієнтованою, зручною для впровадження, містить конкретні форми, методи та засоби розвитку.

Вагомим внеском є також розроблений діагностичний інструментарій і система критеріїв та показників, що можуть використовуватись для моніторингу професійного розвитку педагогів та оцінки ефективності освітніх програм. Результати дослідження доцільно впроваджувати у підготовку майбутніх

педагогів, програми підвищення кваліфікації та навчальні курси з педагогічної психології й психології освіти.

Оцінка змісту, структури й оформлення дисертації. Дисертація характеризується логічністю структури, послідовністю викладу матеріалу та відповідністю змісту поставленій меті та завданням. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі авторка обґрунтовує актуальність теми дослідження, визначає його мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, формулює наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Чітко окреслено методологічні засади дослідження, що свідчить про високий рівень наукової культури дисертантки.

У першому розділі авторка здійснює ґрунтовний аналіз наукових підходів до розуміння сутності діалогу в освітньому процесі, розкриває психологічні особливості діалогічної взаємодії, визначає поняття особистісної готовності до діалогізації освітнього процесу. Особливої уваги заслуговує аналіз філософських, психологічних та педагогічних концепцій діалогу, який дозволив авторці створити цілісне уявлення про сутність діалогізації освітнього процесу та її значення для розвитку особистості як педагога, так і учня. Обґрунтування структури особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу, розкриття змісту кожного компонента дозволило створити теоретичну основу для подальшого емпіричного дослідження.

У другому розділі дисертантка представляє емпіричне дослідження, обґрунтовує вибір діагностичних методик, описує процедуру дослідження та аналізує отримані результати. Результати представлені в логічній послідовності відповідно до визначених компонентів особистісної готовності. Авторка не лише констатує факти, а й здійснює їх ґрунтовний аналіз, виявляє взаємозв'язки між різними компонентами особистісної готовності, визначає чинники, які впливають на її формування. За допомогою факторного аналізу визначено ключові внутрішні чинники (автентичність, емпатійність, суб'єктність, фасилітативність), а за допомогою кластерного аналізу – рівні сформованості готовності. Висновки підтверджені статистично, результати подано у таблицях і діаграмах.

Третій розділ присвячено формувальному етапу. У ньому авторка, обґрунтовує модель розвитку готовності до діалогізації, яка включає

концептуальний, формувальний і результативний блоки, описує програму формувального експерименту та аналізує його результати.

Найбільшу цінність становить авторська тренінгова програма «Діалог починається з мене», що побудована на трьох модулях: «Відкрий себе», «Гармонія взаємодії», «Внутрішнє світло». Наведено приклади вправ, тем і форм організації роботи. Результати оцінювання ефективності тренінгу (контрольна та експериментальна групи по 20 осіб) демонструють зростання показників за всіма компонентами готовності в експериментальній групі. Це підтверджує ефективність запропонованої моделі та доводить можливість її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх педагогів.

У висновках авторка узагальнює результати дослідження, формулює основні положення, які впливають із теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, визначає перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Список використаних джерел є досить обширним та включає як вітчизняні, так і зарубіжні наукові праці, що свідчить про ґрунтовне опрацювання дисертанткою проблеми дослідження.

Додатки містять матеріали, які доповнюють зміст дисертації, зокрема, діагностичний інструментарій, статистичні дані, робочий зошит учасника соціально-психологічного тренінгу, що дозволяє повніше зрозуміти хід та результати дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях авторки. Серед них: 3 статті у фахових виданнях України категорії Б, 1 публікація у колективній монографії та 6 тез у матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій.

Кількість і якість публікацій відповідають вимогам МОН України щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зміст публікацій відображає ключові аспекти роботи: теоретичні засади проблеми, структуру особистісної готовності до діалогізації освітнього процесу, результати емпіричного дослідження. Аналіз публікацій Вінничук Мирослави Вікторівни свідчить про достатню повноту викладу результатів дисертації та їх доступність для наукової спільноти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Водночас попри заявлені позитивні міркування щодо проведеного дослідження хочу звернути увагу на деякі недоліки в роботі та висловити побажання.

1. У структурі особистісної готовності майбутніх педагогів логічно виокремлено рефлексивно-розвивальний компонент, ключовим показником якого авторка визначає рефлексивність. Водночас у дослідженні відсутнє пряме вимірювання цього показника за допомогою окремої психодіагностичної методики.

2. У другому розділі дисертації відображені та охарактеризовані рівні особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу, а у третьому – динаміка їх змін під впливом формувальних дій. Відомо, що значущість констатованих відмінностей зростає, якщо вони статистично обґрунтовані. Дослідження виграло б, якби для виявлення статистичної значущості відмінностей у проявах показників різних рівнів в обох випадках було застосовано непараметричний критерій Н-критерій Краскела-Уолліса.

3. Здобувачка добре обґрунтували доцільність використаного методу головних компонент із обертанням Promax та інтерпретували результати експлораторного факторного аналізу (ЕФА). Проте ще більшої переконаності у якості факторної моделі додав би конфірматорний факторний аналіз (КФА), який показує, наскільки змінні, які входять до певного фактора моделі (за результатами ЕФА) органічно вписуються в нього.

4. У дослідженні варто було акцентувати на потенційних труднощах, що сповільнюють, а можливо і перешкоджають впровадженню розвивальної програми в систему професійної підготовки майбутніх педагогів (наприклад, готовність/неготовність викладачів ЗВО працювати на засадах діалогічної взаємодії). Це підвищило б прикладне значення результатів і наблизило їх до практичного втілення.

Вказані зауваження й побажання не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, його теоретичної та практичної цінності як такого, що є завершеним, цілісним і самостійним, характеризується науковою новизною, має теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. Дисертація Вінничук Мирослави Вікторівни «Формування особистісної готовності майбутніх педагогів до діалогізації освітнього процесу» є самостійним, завершеним, методологічно виваженим і науково обґрунтованим дослідженням. Зроблені висновки відповідають заявленим теоретико-методологічним положенням, темі, меті й завданням, що загалом дає підстави позитивно оцінити подане до захисту наукове дослідження. Робота відповідає всім Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40, та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 (зі змінами) від 12.01.2022 р. Вважаю, що Вінничук Мирослава Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Ігор ГАЛЯН

Підпис професора І. ГАЛЯНА засвідчую:

Проректор
наукової

з
роботи

ІВАН ДЕМИДОВ